

DOI: 10.31648/kpp.7995

Katarzyna Przybylska

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

ORCID: 0000-0003-1238-5123

Katarzyna.Przybylska1995@gmail.com

**Przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu – noworodki,
niemowlęta i dzieci jako ofiary zabójstw**

Historia zabójstw dzieci, niemowląt i noworodków jest tak samo długo jak historia dziejów ludzkości. Od momentu gdy człowiek zaczął tworzyć wspólnoty, dochodziło do różnego rodzaju przestępstw na ich członkach. Dzieciobójstwo w okresie pierwotnym było pewnego rodzaju aktem konieczności z punktu widzenia grupy społecznej. W ten sposób zmniejszano liczbę uciążliwych dla tej grupy jednostek, poprzez eliminowanie osobników słabych lub ułomnych, których wychowanie było nieakceptowanym obciążeniem dla grupy.

W wielu kulturach można było dokonywać tego aktu przed nadaniem dziecku imienia bez konsekwencji. W przypadku dzieci, które przeszły już inicjację w danej grupie, kara była surowa i adekwatna do popełnionej zbrodni. Zmiany w takim postrzeganiu świata rozpoczęły się wraz ze wzrostem zainteresowania wiarą chrześcijańską. Wpływ religii przekwalifikował poprzedni sposób oceny dzieciobójstwa jako czynu społecznie akceptowanego, powodowanego dobrem rodziny czy też wspólnoty plemiennej lub grupy społecznej, albo też czynu wprawdzie nieakceptowanego, ale dającego się usprawiedliwić trudną sytuacją matki i zagrożonego stosunkowo niewielką karą do zwyczaju traktowania tego czynu jako zabójstwa, i to haniebnego, bo popełnionego na bezbronnej, niewinnej osobie¹.

Warto zauważyć, że im szersze wpływy miała religia chrześcijańska, tym bardziej zaostrzano kary dotyczące przedmiotowego przestępstwa. W średniowieczu, przez wpływ chrześcijaństwa, dzieciobójstwo uznawane było za zbrodnię szczególnie ciężką,

¹R. Tokarczyk, *Prawa narodzin i śmierci*, Kraków 2000, s. 34–52.

co wiązało się z religijnymi poglądami o istnieniu duszy ludzkiej już od chwili poczęcia. Zabicie dziecka było wystąpieniem nie tylko przeciw prawom ludzkim, ale przede wszystkim boskim, co uzasadniało każdą ciężką karę zastosowaną wobec sprawcy takiego czynu². Dużą zmianę przyniósł również wiek XIX. W kodeksach karnych przestępstwo to zostało wyodrębnione jako *delictum sui generis*, tzn. oparte na odrębnej konstytucji prawnej. Podstawą tak rozumianej doktryny karnej były dwa różne kierunki uzasadnienia teoretycznego. Pierwszy z nich wychodził z założenia obrony czci i honoru kobiety. Drugi zaś przyjmował, że dzieciobójstwo należy traktować jako przestępstwo uprzywilejowane ze względu na szczególny stan psychiczny kobiety rodzącej³.

Obecnie zbrodnie dokonane na dzieciach budzą najczęściej negatywnych uczuć, a ich sprawcy mogą liczyć na surowe kary i długie wyroki. Wzięto się to głównie z tego, że dziecko w kulturze europejskiej utożsamiane jest jako początek, poranek, wiosną⁴ (możemy również znaleźć takie określenia, jak: czystość, niewinność, niewiedza i irracjonalizm). Dziecko również jest beztroskie i nie posiada takiej wiedzy, jak dorosły, przez co jest lekkomyślne i naiwne. Takie pojmowanie sprawy wpływa na przyszłych rodziców. Głównymi zadaniami rodziców⁵ jest:

- ochrona dziecka i zapewnienie mu spokojnego i bezpiecznego domu,
- okazywanie bezwarunkowej miłości,
- nauczenie ochrony i troski o siebie,
- monitorowanie warunków zdrowotnych,
- pomaganie we wzmocnieniu poczucia własnej wartości,
- ustalanie granic i przestrzeganie kar,
- bycie dobrym wzorcem zachowania i naśladowania osoby dorosłej.

Na podstawie tej listy można jednoznacznie stwierdzić, że we współczesnym rozumieniu to rodzic odpowiada za dziecko. Jednak zestawiając to z wynikami badań przeprowadzonymi w Polsce, jak i w USA, właśnie rodzice lub opiekunowie odpowiadają za zabójstwa dzieci. Głównym materiałem analizy zagadnienia są badania zawarte w książce *Medycyna sądowa* autorstwa Vincenta J. DiMaio i Dominika DiMaio⁶. Dotyczą one zestawienia i analizy zabójstw dzieci w USA w 1999 r. Warto również dodać, że zagadnieniem dziecka jako ofiary zajmuje się wiktymologia. Jest to nauka o roli ofiary w genezie przestępstwa, o czynnikach zwiększających podatność na stanie się ofiarą czy metod zapobiegania pokrzywdzeniu.

Opierając się na statystykach i badaniach przeprowadzonych w USA w 1999 r., liczba dzieci zabijanych w porównaniu do wszystkich przestępstw była stosunkowo niewielka.

²J.A. Bartoszewski, J. Halaunbrenner-Lisowska, *Dzieciobójstwo – aspekty prawne, medyczne i społeczne*, Warszawa 1974, s. 35–39.

³R. Tokarczyk, op. cit., s. 43–45.

⁴W. Kopaliński, *Słownik symboli*, Warszawa 2005, s. 130–131.

⁵L.E.T. Velázquez, A.G. Garduño, *Responsabilidades en la crianza de los hijos*, „Enseñanza e investigación en Psicología” 2008, nr 13(1), s. 77–89.

⁶V.J. DiMaio, D. DiMaio, *Medycyna sądowa*, tłum. T. Jurek, K. Maksymowicz, R. Susło, Wrocław 2005, s. 311–336.

Tabela 1. Liczba zabójstw dzieci według wieku w USA w 1999 r.

Wiek	Całkowita liczba przestępstw
Dzieci poniżej 1 roku życia	205
1-4 lat	280
5-8 lat	95
9-12 lat	79

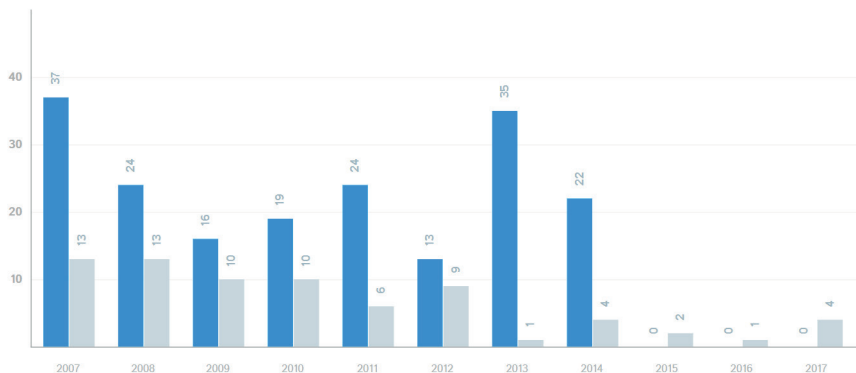
Źródło: opracowane na podstawie V.J. DiMaio, D. DiMaio, op. cit., s. 311.

Z przedstawionych danych wynika, że największa liczba przestępstw została dokonana na dzieciach w wieku 1-4 lat; kolejne dotyczą grupy niemowląt, co świadczy o tym, że znajdują się one w grupie najbardziej narażonej na przestępstwo. Może się to wiązać z wiekiem lub innymi cechami biologicznymi⁷. Również dzięki badaniu przeprowadzonemu w USA możemy stwierdzić, że w większości przypadków sprawcami są rodzice dziecka. Wraz z wiekiem (dorastaniem) dziecka liczba przestępstw maleje do 48% w grupie 5-8 lat oraz o 38% w grupie 9-12 lat.

Dla porównania, podobne badania przeprowadzono w Polsce. Opracowane zostały na podstawie procedury Niebieskiej karty, powołanej przez Komendę Główną Policji i Komendę Stołeczną Policji przy współpracy z Państwową Agencją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Jej wytyczne oraz wzory formularzy określa rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” i wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz.U. z 2011 r., Nr 209, poz. 1245), wydane na podstawie art. 9d ust. 5 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz.U. z 2021 r., poz. 1249). Na podstawie danych z lat 2007-2017 można stwierdzić, że przemoc wobec dzieci ma miejsce najczęściej w jego najbliższym środowisku, czyli w rodzinie i w placówkach edukacyjnych⁸. Od 1999 r. do 2006 r. można było obserwować wzrost zarówno ogólnej liczby ofiar przemocy domowej, jak i wzrost liczby dzieci będących ofiarami. Od roku 2007 natomiast widoczny był powolny spadek tych liczb, przy czym lata 2012-2013 przyniosły zdecydowane ograniczenie liczby ofiar przemocy. W 2014 r. nastąpił ponowny wzrost liczby ofiar przemocy domowej, by w 2019 r. uplasować się na poziomie 88 032. Oprócz ogólnych danych ofiar przestępstw, również prowadzone są statystyki związane z dziećmi. Wśród najmłodszych przemocą zostało dotkniętych 12 161 dzieci. Istotnymi problemami związanymi z przemocą i przestępczością wobec dzieci są zabójstwa małoletnich oraz dzieciobójstwa. Od roku 2007 widoczny jest spadek liczby takich zdarzeń. W 2007 r. liczba małoletnich ofiar zabójstw wyniosła 37, zaś w roku 2014 - 22. Jeśli natomiast chodzi o dzieciobójstwo, to w 2007 r. zano-towano 13 przypadków, a w 2017 r. - 4.

⁷Ibidem, s. 311-312.

⁸<https://www.unicef.org/> (dostęp: 7.02.2022).

Wykres 1. Zestawienie ofiar zabójstw oraz dzieciobójstwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://dzieciwpolisce.pl/analiza/29/przemoc-wobec-dzieci#!> (dostęp: 7.02.2022).

Na wykresie 1 przedstawiono liczbę małoletnich ofiar zabójstw oraz dzieciobójstw (przestępstwa stwierdzone). Kolorem szarym zaznaczono osoby małoletnie (ofiary), kolorem niebieskim – ofiary ogółem. Przeprowadzając dokładniejszą analizę, w tabeli 2 przedstawiono podział wiekowy.

Tabela 2. Przestępstwa przeciwko zdrowiu i życiu w Polsce

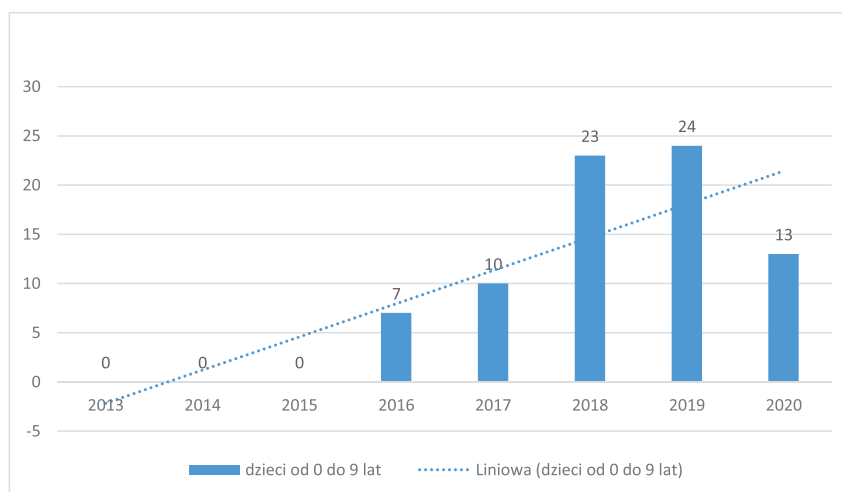
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ofiary zabójstw	302	287	298	260	287	277	253	266
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Kobiety	93	91	108	71	94	83	80	89
Od 0 do 9 lat	-	-	-	0	3	11	14	7
Od 10 do 14 lat	-	-	-	0	1	-	1	0
Od 15 do 17 lat	-	-	-	1	2	1	3	0
Od 18 do 19 lat	-	-	-	0	3	2	1	0
Od 20 do 24 lat	-	-	-	3	3	3	3	3
Od 25 do 29 lat	-	-	-	1	7	3	5	6
Od 30 do 44 lat	-	-	-	18	29	29	21	27
Od 45 do 59 lat	-	-	-	17	21	17	16	17
Wiek nieznan	93	91	108	15	-	-	-	-
60 lat i więcej	-	-	-	16	25	17	16	29

c.d. tabeli 2

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Mężczyźni	191	188	186	189	193	190	173	177
Od 0 do 9 lat	-	-	-	7	7	12	10	6
Od 10 do 14 lat	-	-	-	1	0	-	4	2
Od 15 do 17 lat	-	-	-	1	0	1	-	0
Od 18 do 19 lat	-	-	-	1	3	3	4	4
Od 20 do 24 lat	-	-	-	8	10	12	6	9
Od 25 do 29 lat	-	-	-	10	16	14	11	10
Od 30 do 44 lat	-	-	-	49	65	67	53	63
Od 45 do 59 lat	-	-	-	52	58	57	56	51
Wiek nieznan	191	188	186	25	-	-	-	-
60 lat i więcej	-	-	-	35	34	24	29	32
Płeć nieznan	18	8	4	-	-	4	-	-
Wiek nieznan	18	8	4	-	-	4	-	-

Źródło: statystyka umieszczona na stronie Głównego Urzędu Statystycznego <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/wymiar-sprawiedliwosci/wymiar-sprawiedliwosci/przestepstwa-przeciwko-zyciu-i-zdrowiu,3,1.html> (dostęp: 7.02.2022).

Prezentowane dane w latach 2013–2020 zawierają szczegółowe dane z Komendy Policji oraz Głównego Urzędu Statystycznego. Dokładne raportowanie w systemie rozpoczęto od 2016 r.

Wykres 2. Zabójstwa dzieci w Polsce w latach 2013–2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://stat.gov.pl/> (dostęp: 7.02.2022).

Na podstawie danych zawartych na wykresie 2 można zaobserwować, że poziom przestępstw na dzieciach w latach 2017–2019 jest na stałym poziomie. Wyróżniając płeć, w tym okresie czasu ofiarami przestępstw było 35 dziewczynek oraz 42 chłopców. Niestety, statystyki nie obejmują szczegółowego podziału zbrodni⁹.

Odwołując się do badań¹⁰ przeprowadzonych w USA, można podzielić przestępstwa dzieci na 4 grupy:

- niemowlęta (dzieci poniżej 1 roku życia),
- 1-4 lata,
- 5-8 lat,
- 9-12 lat.

Tabela 3. Narzędzia zbrodni na podstawie badań w USA w 1999 r.

Wiek ofiary	Narzędzie zbrodni
Dzieci poniżej 1 roku życia	<ul style="list-style-type: none"> • użycie stóp, rąk (105 przypadków) • zagardlenie i uduszenie (29 przypadków) • narzędzia tępe (10 przypadków) • broń palna (4 przypadki) • noże i narzędzia ostrokrawędziste (6 przypadków) • inne (51 przypadków)
1-4 lat	<ul style="list-style-type: none"> • użycie gołych rąk, stóp i pięści (123 przypadki) • broń palna (39 przypadków) • narzędzia tępe (33 przypadki) • uduszenie i zagardlenie (16 przypadków) • użycie noża (10 przypadków) • inne (59 przypadków)
5-8 lat	niepoddane analizie
9-12 lat	niepoddane analizie

Źródło: opracowanie własne na podstawie V.J. DiMaio, D. DiMaio, op. cit., s. 311–313.

Grupy te zostały wyodrębnione z dwóch przyczyn: z powodu podziału wiekowego i z przyczyn (motywacji) dokonania przestępstw. Każda z tych grup wymaga oddzielnej charakterystyki. Pierwsza, zabójstwa noworodków i niemowląt, to grupa przestępstw na dzieciach do 1 roku życia. Można ją zdefiniować jako zamierzone pozbawienie życia dziecka w ciągu pierwszych chwil od narodzenia dziecka¹¹. Za zabójstwo noworodka w pierwszych godzinach jego życia zwykle odpowiedzialna jest matka dziecka. W Polsce czyn ten podlega regulacjom prawnym z zakresu art. 149 Kodeksu karnego, który brzmi: „Matka, która zabija dziecko w okresie porodu pod wpływem jego przebiegu, podlega

⁹Opracowanie własne na podstawie <https://stat.gov.pl/> (dostęp: 7.02.2022).

¹⁰V.J. DiMaio, D. DiMaio, op. cit., s. 311–312.

¹¹Ibidem, s. 311–313.

karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5¹². W tym przypadku również ważne jest to, że jedynie matka dziecka może popełnić czyn dzieciobójstwa. Osoby współdziałające z matką w celu pozbawienia życia dziecka odpowiadają z art. 148 § 1 Kodeksu karnego. W Polsce możemy rozróżnić dwa rodzaje dzieciobójstwa¹³: czynne oraz bierne.

Przez dzieciobójstwo czynne rozumiemy wszystkie czynności dokonane przez matkę, mające na celu zabicie noworodka. Z kolei dzieciobójstwo bierne to świadome nieudzielenie przez matkę urodzonymu dziecku niezbędnej pomocy celem utrzymania go przy życiu, w następstwie czego dziecko umiera. W takich przypadkach procedura postępowania jest jasno określona. Po znalezieniu ciała dziecka, grupa ekspertów próbuje ustalić, czy urodziło się ono żywe, czy martwe. Podstawą do postawienia takiej diagnozy jest przede wszystkim badanie hydrostatyczne. Polega ono na stwierdzeniu, czy płuca pływają w wodzie. Jeśli tak, zakłada się, że dziecko żyło, a następnie zostało zabite. Jeśli natomiast toną, to urodziło się martwe. Próba ta ma swoich zwolenników i przeciwników, ale ze względu na jej powszechność oraz na stopniową ewolucję (obecnie można badać każde z płuc osobno) można uznać ją za materiał do postępowania dowodowego. W Polsce również stosuje się tę metodę jako jedną z głównych do analizy przyczyn zgonu. Oprócz niej również stosowane są¹⁴:

- oględziny zewnętrzne: znamiona śmierci, powłoki, wymiary, cechy budowy,
- sekcja głowy: cięcie koszykowe, ocena struktur opony twardej – sierp mózgu i namiot mózdzku, sekcja szyi, klatki piersiowej i jamy otrzewnej: cięcie podłużne od wargi dolnej, poprzez brodę i szyję w dół – nad pępkiem rozgałęzione na dwa ramiona, dalej w kierunku pachwin,
- próby wodne.

Wykonanie takiej próby jest konieczne, ponieważ osoba oskarżona o zabójstwo, najczęściej matka dziecka, może tłumaczyć się, że dziecko urodziło się martwe. Wybrano również najczęstsze metodę¹⁵ dokonywania tego rodzaju przestępstw. Jest to uduszenie lub po prostu porzucenie dziecka w określonym miejscu.

Kolejna grupa dotyczy dzieci w wieku od 1 do 4 roku życia. W tym przypadku wina matki nie jest już jednoznaczna. W zbrodni bardzo często uczestniczą również mężowie, partnerzy oraz opiekunowie dzieci. Tak jak w poprzedniej grupie młodszych dzieci, główną metodą zabójstwa jest użycie gołych rąk, stóp i pięści oraz uduszenie i zagardlenie. Na podstawie badań przeprowadzonych w USA również została stwierdzona śmierć przy użyciu broni palnej oraz noży. Często wybór metody zabójstwa świadczy o sprawcy. Wbrew powszechnemu przekonaniu sprawcami nie są szaleńcy, osoby chore psychicznie. Dotychczas nie udowodniono, że osoby chore psychicznie są bardziej skłonne do zabójstw niż ludzie zdrowi. Potwierdzają to zresztą statystyki. Jedynie 3% zabójstw w Polsce dokonywanych jest przez osoby niepoczytalne. U niepoczytalnych

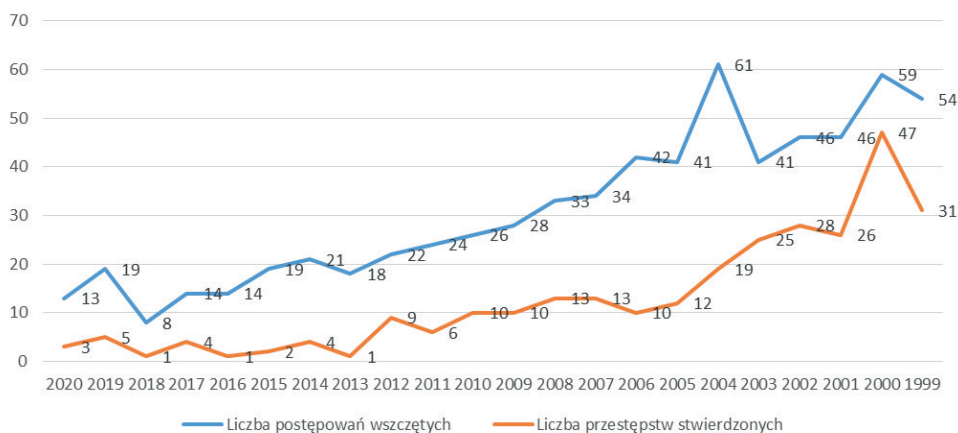
¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1138).

¹³ <https://kms.cm-uj.krakow.pl/> (dostęp: 7.02.2022).

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ V.J. DiMaio, D. DiMaio, op. cit., s. 313-314.

sprawców najczęściej występuje schizofrenia urojeniowa lub paranoja¹⁶. Dysfunkcje sprawców z reguły nie mają charakteru psychotycznego, lecz charakter osobowościowy. Stosunkowo ważnym, ale także złożonym czynnikiem jest alkohol. Według statystyk policyjnych w Polsce w 2009 r. w 80% przypadków podejrzany był nietrzeźwy (dotyczy to spraw, w których ustalono stan trzeźwości podejrzanych). Jest to prawie o 10% więcej w porównaniu z 2005 r. Anna Wolska podkreśla jednak duże rozbieżności między statystykami poszczególnych badaczy w tym zakresie (od 19 do 88%) oraz wskazuje, że zabójstwo występuje najczęściej w otoczeniu bliskich, osób znajomych, czyli w sytuacjach, w których spożywanie alkoholu jest bardzo powszechne¹⁷. Dowodem na taką sytuację w Polsce może być statystyka przedstawiona na wykresie 3.

Wykres 3. Porównanie postępowań wszczętych z art. 149 z przestępstwami stwierdzonymi
Źródło: opracowanie własne na podstawie <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestępstwa-przeciwko/63417,Dzieciobojstwo-art-149.html> (dostęp: 7.02.2022).

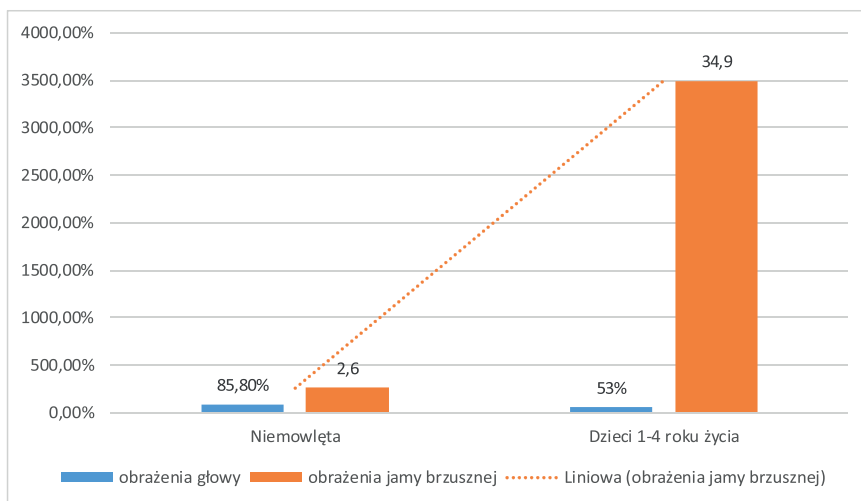
Istnieją duże rozbieżności między wyrzuty przestępstwami a przestępstwami stwierdzonymi. Liczba tych drugich jest znacząco mniejsza. Rozbieżności wahają się od 7% do ponad 40% wykrywalność. Głównymi kategoriami, na jakie można podzielić zabójstwa dzieci, są: zaniedbywanie i głodzenie, zabójstwo pod wpływem impulsu, karanie dziecka¹⁸.

Na podstawie badań przeprowadzonych w USA można również jednoznacznie stwierdzić, że im dziecko jest starsze, tym większe jest prawdopodobieństwo, że przyczyną zgonu są obrażenia narządów jamy brzusznej.

¹⁶ Za: J.K. Gierowski, M. Szaszkievicz, *Osobowość i motywacja sprawców zabójstw*, [w:] T. Jaśkiewicz-Obydzińska, J.K. Gierowski (red.), *Zabójcy i ich ofiary. Psychologiczne podstawy profilowania nieznanymi sprawców zabójstw*, Kraków 2002, s. 37.

¹⁷ A. Wolska, *Model czynników ryzyka popełnienia zabójstwa*, Szczecin 2001, s. 190.

¹⁸ V.J. DiMaio, D. DiMaio, op. cit., s. 320–321.

Wykres 4. Porównanie przyczyn zgonów między niemowlętami a dziećmi w wieku 1-4 lat
 Źródło: opracowanie własne na podstawie V.J. DiMaio, D. DiMaio, op. cit., s. 315-316.

W grupie wiekowej przedstawionej na wykresie 4 mamy do czynienia z zaniebdywaniem i głodzeniem, które klasyfikuje się jako wyznaczniki zespołu dziecka maltretowanego. Jest to stan, który możemy scharakteryzować jako występowanie powtarzających się zamierzonych incydentów przemocy, prowadzących do powstania u dziecka urazów. Druga część teź definicji świadczy o motywacji sprawcy. Chodzi o to, że zespół dziecka maltretowanego wywoływany jest przez nieznaczące i banalne okoliczności. Najczęściej można rozpoznać go przez rodzaje obrażeń¹⁹, takie jak:

- pozbawienie pożywienia i wody,
- częste sińce, złamania i obrażenia (stare i nowe),
- złamania kończyn i czaszki,
- pęknięcia organów wewnętrznych,
- krwiaki podtwardówkowej,
- oparzenia.

Do tego należy dołączyć różnice w wyjaśnieniach składanych przez rodziców w związku z wynikami badań pacjentów. Dla przykładu: oparzenia dziecka mogą być tłumaczone przez rodziców, którzy dopuścili się przestępstwa, jako fakt, do którego przyczyniły się inne osoby (np. rodzeństwo) lub które jest efektem nieszczęśliwego wypadku (np. dziecko samo ściągnęło na siebie naczynie z gorącą wodą). Głównymi przyczynami zgonów, zgodnie z wykresem 4, są urazy jamy brzusznej i głowy. Urazy jamy brzusznej mogą być niewidoczne na zewnątrz, jednak podczas szczegółowych

¹⁹ Ibidem, s. 318-320.

badani można stwierdzić wewnętrzne obrażenia dotyczące pęknięć wątroby, rozerwania śledziony oraz uszkodzenia wątroby. Dowodami w sprawie często staje się dokumentacja radiologiczna. Według statystyk urazy²⁰ szkieletu pozostawiają widoczne w badaniu radiologicznym ślady u ponad 1/3 przypadków maltretowania. Warto również zwrócić uwagę na kompletną i rzetelną dokumentację medyczną, która jest bardzo często decydującym dowodem w sprawach. Powinna ona zawierać²¹:

- dokładnie zebrany wywiad od dziecka, jego rodziców, opiekunów, świadków zdarzenia lub innych osób towarzyszących dziecku podczas tego kontaktu,
- opis badania fizykalnego, z uwzględnieniem nieprawidłowości mogących wynikać z działania osób postronnych (należy dołożyć wszelkich starań, aby wykonać pełną dokumentację fotograficzną urazu, za zgodą przedstawiciela ustawowego lub opiekuna prawnego),
- wyniki badań laboratoryjnych,
- w razie stwierdzenia uszkodzenia danego narządu – wyniki konsultacji specjalistycznych: chirurgicznej, neurologicznej, okulistycznej, psychologicznej i konsultacji lekarza sądowego²².

Dziecko zaniedbanie i głodzone to rezultat jednego z trzech przypadków: przestępstwo, nieświadomość rodziców co do zasad opieki i odżywiania, choroba układu pokarmowego dziecka. Może się również zdarzyć, że te przypadki łączą się ze sobą. Kiedy dochodzi do zgonu, każdy przypadek analizowany jest osobno. Najpierw sprawdza się dokumentację medyczną i choroby, które przeszło dziecko. Śladem i wskazówką dla prokuratury mogą być przypadki, w których dziecko trafia do szpitala, gdzie przybiera na wadze i po wyleczeniu wypisywane jest do domu. Kiedy wraca do domu, nagle znów chudnie i nie rozwija się poprawnie. Dokumentacja medyczna daje jasne podstawy do postawienia oskarżenia rodziców. W tym aspekcie również ważne są kontrolne badania w przychodniach.

Kolejną grupą są zabójstwa zaklasyfikowane jako dokonane „pod wpływem impulsu” bądź „w gniewie”. Tutaj określona jest wyraźnie motywacja sprawcy. Często, jak w przypadkach zespołu dziecka maltretowanego, taki stan wywołują banalne sytuacje. W związku z tym bezbronne dziecko staje się obiektem wyładowania złości, frustracji i gniewu oprawcy.

²⁰ Ibidem, s. 325–327.

²¹ Ibidem, s. 327–328.

²² D. Morawska, *Przemoc wobec dzieci*, Warszawa 2002, s. 17.

Tabela 4. Czynniki mogące uaktywnić przemoc wobec dziecka

Spoleczne (środowisko społeczne)	Psychologiczno-psychiatryczne (rodzice)	Interaktywne (dziecko)
<ul style="list-style-type: none"> • brak uregulowanego życia domowego • złe warunki mieszkaniowe • wielodzietność • brak pomocy w wychowaniu dzieci • przemoc w małżeństwie • konflikt w rodzinie • bieda • przeludnienie • dyskryminacja 	<ul style="list-style-type: none"> • odrzucenie w dzieciństwie • ofiary przemocy • unikanie szkoły • przestępczość • gwałtowność • zaburzenia fizyczne • zaburzenia umysłowe • poszukiwanie miłości dziecka • wczesna lub trudna ciąża • niezaspokojona potrzeba zależności • młody wiek rodziców • brak dojrzałości • samotne macierzyństwo lub ojcostwo • słaba tolerancja na stres • poczucie urazy w stosunku do dziecka • nadmierny krytycyzm • niezrozumienie potrzeb dziecka • nietraktowane potrzeb dziecka priorytetowo • nierealistyczne oczekiwania w stosunku do dziecka 	<ul style="list-style-type: none"> • uparte • kapryśne • natrętne • zbuntowane • „kozył ofiarny” • przygnębiające • niekochające • trudne/wiecznie narzekające • niechciane • upośledzone • nadpobudliwe • trudne do uspokojenia • płaczące • brudzące się (fekaliami) • ząbkujące • wcześniak

Źródło: opracowanie własne na podstawie D. Morawska, op. cit., s. 13–14.

Przedstawione w tabeli 4 czynniki wskazują, jak banalne sytuacje mogą wpłynąć na oprawcę. Czynniki wywołujący reakcje zostały podzielony na trzy grupy: społeczny (środowisko społeczne), psychologiczno-psychiatryczny (rodzice) oraz interaktywne (samo dziecko). Zdarzają się sytuacje, że grupy te łączą się ze sobą lub działają oddzielnie. Efekt jednak jest taki sam – dochodzi do przemocy i do przestępstwa wobec dziecka.

Zwykle w tej kategorii do zbrodni dochodzi przez rzucenie dzieckiem lub uderzenie go jakimś przedmiotem z bliskiego otoczenia. Tutaj główną przyczyną są urazy głowy²³. Często ofiara (dziecko) jest zadbana i dobrze odżywiona, w odróżnieniu od opisanego wcześniej zespołu maltretowania. Również możemy zaklasyfikować do tej grupy obrażenia spowodowane oparzeniem. Rodzice lub opiekunowie jako „metodę wychowawczą” stosują zanurzanie we wrzątku dziecka. Przykładowo: w Płocku (woj. mazowieckie) doszło do sytuacji, gdzie matka²⁴ stosowała zimny prysznic jako metodę wychowawczą

²³ V.J. DiMaio, D. DiMaio, op. cit., s. 318–320.

²⁴ <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2021-02-22/miala-karac-corke-zimnym-prysznicem-3-latka-nie-zyje/> (dostęp: 4.02.2022).

dziecka. Do przestępstwa doszło, gdy matka chciała ukarać dziecko za to, że posiusiało w łóżku. Z ustaleń prokuratury wynikało, że dziecko przebywało pod zimnym prysznicem od 3 do 5 minut i zaczęło słabnąć. Wezwano pogotowie, ale akcja reanimacyjna nie przyniosła skutku. Matka dziecka i jej partner usłyszeli zarzut znęcania się, przy czym matka dodatkowo zarzut nieumyślnego spowodowania śmierci. Sąd wobec matki zastosował tymczasowy areszt. Warto również dodać, że czyn ten, ze względu na powtarzalność, wyczerpywał znamiona przestępstwa znęcania się ze szczególnym okrucieństwem. I taki właśnie zarzut usłyszała matka dziecka, jak również zarzut doprowadzenia do nieumyślnego spowodowania śmierci dziecka. Konkubent usłyszał zarzut znęcania się za karanie dzieci klapsami. Wobec powyższego takie praktyki wcale nie są odosobnionym przypadkiem.

Ostatnia grupa to uduszenie dziecka poprzez zatkanie otworów nosowych i jamy ustnej. Najczęściej używane są do tego ręce, ponieważ uduszenie dziecka nie sprawia znacznie trudności fizycznej osobie dorosłej. Niektórzy sprawcy stosują również poduszki, ręczniki lub wciskają dziecko w pościel. Ten rodzaj przestępstwa najtrudniej udowodnić, ponieważ nie istnieje test, który pozwala zdiagnozować tego typu obrażenia. Wyniki sekcji nie wykazują jednoznacznego potwierdzenia winy oprawcy. Z przeprowadzonych testów wynika, że długość czasu potrzebnego do uduszenia noworodka to od 70 do 90 sekund. W tej kategorii mamy również dzieci – ofiary rodziców, którzy chorują na zespół Munchausena. Objawia się on tym, że rodzice celowo wywołują u dzieci objawy choroby, w wyniku czego trafiają one do szpitala. Główne rozpoznanie przypadku dotyczy tego, że objawy dziecka nie tworzą spójnej całości. Najczęściej w takich przypadkach sprawcą jest matka. Ojciec dziecka często bywa nieświadomy sytuacji i wspiera matkę w działaniu.

Do innych niesklasyfikowanej przyczyny zgonów dzieci możemy zaliczyć: otrucia, rany klute, bicie pałą, utopienia, postrzały²⁵. W tej kategorii identyfikacja jest łatwa. Można jednoznacznie stwierdzić, kto i w jaki sposób popełnił daną zbrodnię. Tu też mamy do czynienia z dwoma rodzajami sprawców: osoby psychicznie chore i osoby zdrowe. Dużą grupę również stanowi rodzeństwo ofiary.

Przedstawione statystyki z Polski i z USA świadczą o tym, że dzieci bardzo często padają ofiarami przestępstw. W zależności od ich wieku, wobec nich stosowane są inne sposoby kary. Zdarza się, że w rezultacie dochodzi do zabójstwa. Potencjalnym sprawcą jest najczęściej matka, ale także oprawcami bywają ojcowie, opiekunowie czy rodzeństwo. W Polsce występuje duży odsetek przestępstw wykrytych, ale niepotwierdzonych, przez co niedoprowadzonych do postawienia konkretnych zarzutów. Historia zabójstw dzieci, niemowląt i noworodków jest tak samo długa, jak dziejów ludzkości, jednak najbardziej niepokojący jest fakt, że mimo zaawansowania cywilizacyjnego rośnie liczba osób skazanych, które dopuścili się takiego czynu.

²⁵ V.J. DiMaio, D. DiMaio, op. cit., s. 318–320.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Bartoszewski J.A., Halaunbrenner-Lisowska J., *Dzieciobójstwo – aspekty prawne, medyczne i społeczne*, Warszawa 1974.
- DiMaio V.J., DiMaio D., *Medycyna sądowa*, tłum. T. Jurek, K. Maksymowicz, R. Susło, Wrocław 2005.
- Gierowski J.K., Szaszkievicz M., *Osobowość i motywacja sprawców zabójstw*, [w:] T. Jaśkiewicz-Obydzińska, J.K. Gierowski (red.), *Zabójcy i ich ofiary. Psychologiczne podstawy profilowania nieznanymi sprawców zabójstw*, Kraków 2002.
- Kopaliński W., *Słownik symboli*, Warszawa 2005.
- Morawska D., *Przemoc wobec dzieci*, Warszawa 2002.
- Tokarczyk R., *Prawa narodzin i śmierci*, Kraków 2000.
- Velázquez L.E.T., Garduño A.G., *Responsabilidades en la crianza de los hijos*, „Enseñanza e investigación en Psicología” 2008, nr 13(1).
- Wolska A., *Model czynników ryzyka popełnienia zabójstwa*, Szczecin 2001.

Akty prawne

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (t.j. Dz.U. z 2022 r., poz. 1138).

Źródła internetowe

- <https://dzieciwpolisce.pl/analiza/29/przemoc-wobec-dzieci#!>
- <https://kms.cm-uj.krakow.pl/>
- <https://stat.gov.pl/>
- <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/wymiar-sprawiedliwosci/wymiar-sprawiedliwosci/przestepstwa-przeciwko-zyciu-i-zdrowiu,3,1.html>
- <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko/63417,Dzieciobojstwo-art-149.html>
- <https://www.polsatnews.pl/wiadomosc/2021-02-22/miala-karac-corke-zimnym-prysznicem-3-latka-nie-zyje/>
- <https://www.unicef.org/>

Crimes against health and life – the murder of newborns, infants and children as victims of crime

Summary

The history of the murder of children, infants and newborns is as long as the history of world. From the moment when people began to create communities, there were various types of crimes against members of the community. Infanticide in the primitive period was a kind of act of necessity from the point of view of a social group. In this way, the number of individuals burdensome for this group was reduced by eliminating weak or defective individuals, whose upbringing was an unacceptable burden for the group. Currently, crimes committed against children arouse the most negative feelings in us and the perpetrators of such crimes can count on severe punishments and long sentences.

The presented statistics from the Polish and from the USA show that children are very often victims of crimes. Depending on their age use to different methods of punishment and the murders. The same situation is about the person, who commit the crime. On the first hours of life the newborn child the most often the abuser is the mother. When the child is growing the abuser can be father, babysitter or his siblings. It is worth to notice that in Poland we have a lot of crimes detect, but not confirmed and brought to specific charges. The history of the murder of children, infants and newborns is as long as the history of mankind, but the most disturbing is the fact that despite the advanced civilizational activity, the number of convicted people who commit such an act is growing.

Keywords: murder of children, children victim of crime, research in Poland and USA, murder of infants, murder of newborns